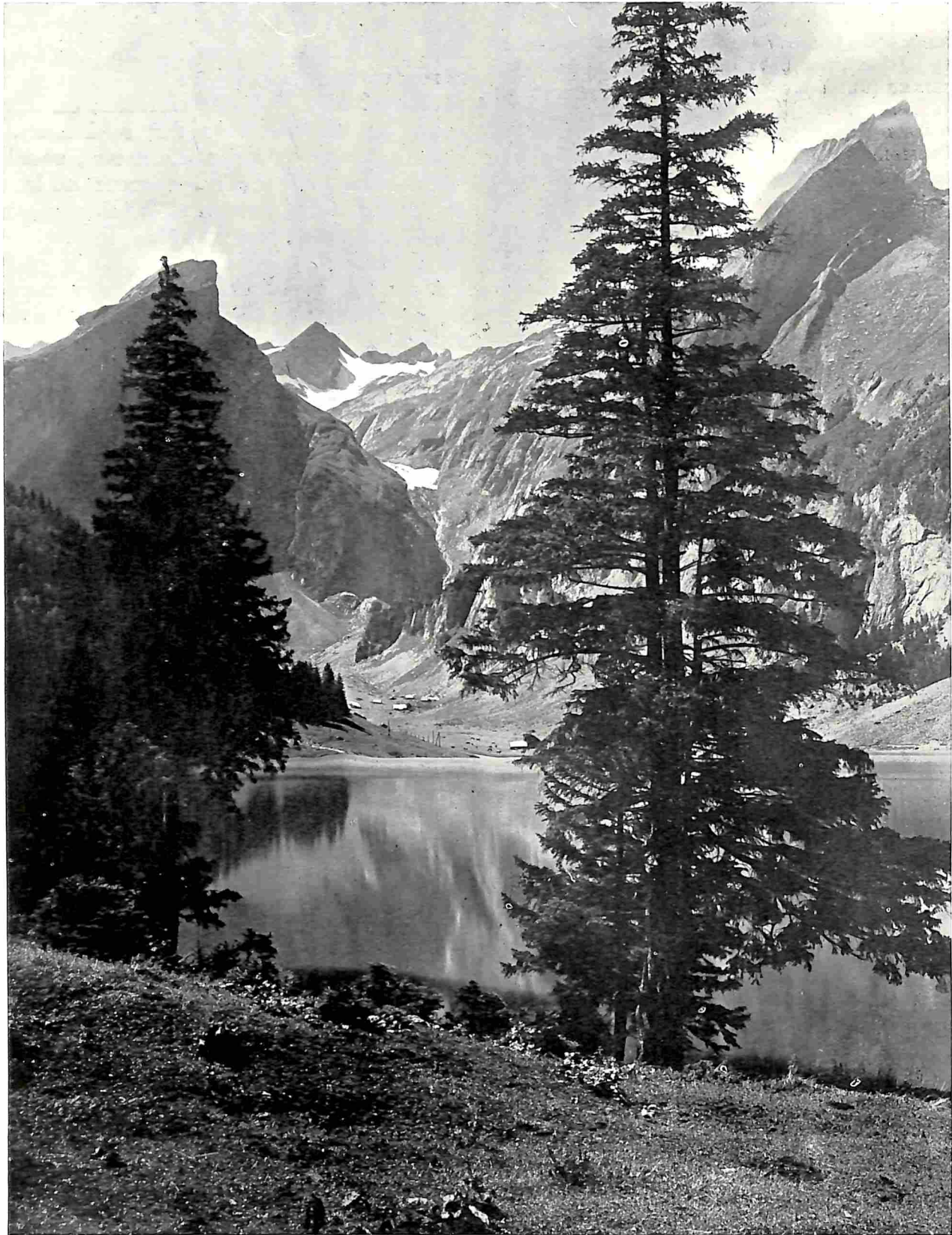

BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 45

ZATERDAG 7 NOVEMBER 1936

HET SEEALP-MEER, MET OP DEN ACHTERGROND DE SÄNTIS, IN HET ZWITSERSCHE
KANTON APPENZELL

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT	INHOUD
HET SEEALP-MEER, MET OP DEN ACHTERGROND DE SÄNTIS, IN HET ZWITSERSCHE KANTON APPENZELL (ILL.)	BLZ. 529
NOVEMBER OP DEN BERG, DOOR JOHAN WESSELINK	BLZ. 530—531
EEN DAG AAN DE GUADAIIRA (GEÏLL.), (SLOT), DOOR G. D. LUTKE MEYER	BLZ. 531, 539—540
SPINNEN (GEÏLL.), DOOR DR. G. BARENDRECHT	BLZ. 532—533
MOLENS (GEÏLL.), (SLOT), DOOR F. KOSTER (VI)	BLZ. 533—535
DE STERRENKIJKER (GEÏLL.), DOOR R. J. DE STOPPELAAR.	BLZ. 535—536
ANCHUSA'S VOOR DEN LIEFHEBBERTUIN (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK.	BLZ. 536—537
ZONNEWIJZERS (GEÏLL.), DOOR L. SPRUIT.	BLZ. 537—538
HET TUINHUISJE, DOOR WS.	BLZ. 540
OOEVAARS IN OOST-PRUISEN, ZICH VERZAMELEND VOOR DEN NAJAARSTREK (ILL.)	BLZ. 540

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten is verboden.

November op den berg

DOOR JOHAN WESSELINK

DE bosschen zijn leeggewaaid, de tuinen gehavend, de velden geëffend. Er drijft mist boven de landen en daar doorheen schrijden de schimmen van Allerzielen. Zij dragen immortellen en gebroken ranken, die ritselen in den wind. ☼ Dit is het beeld van November, teer en melancholiek. Maar de menschen ontvluchten het, de bewoners der steden hebben liever de pronkende vitrines der winkels en de theaters vol licht en schijn. Warmer zijn de steden, waarin het fonkelend reclame-licht klimt langs de gevels, ja boven de daken. ☼ Toch is dat weemoedige beeld van November hier op de Veluwe van een bijzondere schoonheid. ☼ Op den berg staan nu de boomen naakt, hun tooisel ligt verwaaid op de hellingen. Doch het zijn geen klagelijke wezens geworden, die naakte boomen, die in zomervolheid gebloeid hebben en in herfsttooi gepraald. Welk een kracht hebben zij getoond in den kreunenden strijd tegen de stormen, met welk een gelatenheid hebben zij het laatste gouden loovertje zien wegwarrelen van hun tooi. In hun naaktheid staan zij nu trotsch. Nu zien wij hun machtigen bouw, hun rijzende vormen, hun sterke, den hemel zoekende armen. Een boom in November is gelijk een man, die, hijgend nog van den strijd, het hoofd omhoog heft. ☼ Op den berg zien wij over de landen, waardoor de tocht der gesluisde gestalten ging, en wonderlijk is het, dat zij inplaats van droefgeestigheid, van sombere benauwenis, ons de vreugde toonen op hun velden en weiden, op hun vijvers, in hun bosschen en tuinen. ☼ Wij zien den hemel aan, die schuil ging achter de misten en wolken, en wonderlijk is het, dat toch dat schemerend licht des daags een vreugdeschijnsel is, en dat des avonds maan en sterren in één lichtwemeling zegevieren over wolken en mist. ☼ Op den berg, op dezen berg der eenzaamheid, naderen wij het diep-

ste wezen van November, en zie, het doode, en dorre, het vergane en vervaagde, het wordt tot een stil geluk, een stille vreugde voor onze ziel. ☼ Hoe mooi is toch een dorre, verwrongen zonnebloem, die geknakt haar zaadschotel hangen laten. Zijn niet de blauw en gele vogeltjes, die de vreugde uitzingen over de gevonden zaden, als de blijde zilveren klokjes in de litanie der dooden? ☼ Merkt op hoe in het onttakelde bosch van den berg reeds jong en licht de nieuwe bloemtrossen hangen van den hazelaar. Is het niet of kinderen lachen in de treurmaat van een droeven tocht? ☼ Kent ge de schoonheid wel van de grijze pluizen der witte clematis, en de kanten weefsels van bevrozen webben, en de laatste franjes, die de vlier en de wilde rozen uithangen? En van het riet de uitgewaaide pluimen? Het zijn alle sierselen en draperieën van rouw om de gestalten der schimmen. ☼ En ook daar gaat de vreugde doorheen, zooals een goede boodschap gaat door een treurend land. ☼ Het is de merel, die kwetterend vliegt door alle franje heen, die den rouw van één scheurt en als vonken de kardinaalshoedjes van oranje spetterend uitstrooit. Die zijn heftig geluid als een profetie werpt in de stilte van November. ☼ En ook zijn het tusschen de schimmen door, uit den mist naar voren, de vegen van levend groen, kiemend koren op de velden. Wie moeten er ten dans op de smaragdgroene vloeren? Liggen zij nu al bereid, een winter te vroeg, voor den lentedans van vlinders en kinders, van bloemen en bijen? ☼ Een bosch van jonge, ranke acacia's, de gedoornde takken grillig tegen de lucht, daaronder een veld van ineengeknakte varens, dorre resten van de gouden waaiers in hun fijn gebogen zwier, een symphonie in het warme grijs en bruin van gestorven kleur en uitgedoofd goud. Doch daartusschen staat een vuurroode zwam op een veldje van smaragdgroen mos en er naast, glanzend in sierlijke lijn van gebogen rug en gekromden staart zit een eekhoorn, die een vrucht ophoudt met zijn pootjes, alsof hij haar offeren wil op het altaartje, dat de roode zwam is. ☼ Dit is het kleine op den bodem van den berg. Om den berg heen cirkelt de aarde met haar stroomen, die nu breed als een zee uitgolven, de aarde met haar donker-dooide heide als reusachtige schaduwen en haar nevels als lage wolken, met haar verschieten als wazige grenzen van het mysterieuze schimmenrijk, de aarde ook met haar akkers en weiden, die helle, blijde vlekken zijn op het cirkelende vlak, in den eindeloozen omme-gang. ☼ Boven den berg, daar is de onveranderlijke hemel met alle sterren in haar eeuwige banen en zij pralen meer dan ooit. Zij komen naar haar grootte, de een na den ander: Mars en Jupiter en de Poolster, en de groote sterren van Orion en van Andromeda, en Aldebaran en Wega en den Grooten Wagen. ☼ Zij komen allen op haar plaats en naar haar tijd, tot eindelijk als kristallen de Pleyaden zich teekent in wijden boog van het Oosten naar het Westen. ☼ Dan is er de ontzaglijke lichtschijn daarginds uit de steden weg doet zinken als een neerbrandende lamp in den dageraad. ☼ November toont haar grootste schoonheid en haar verhevenste wonder in den hemel met zijn sterren.

Zij klimt van nacht tot nacht naar meer luister. Zij sprankelt dien overvloed uit in den val der Leoniden en in den val der Andromediden, zij fonkelt haar hemelluister uit in wendende arabesken, in drijvende werelden van diamant. ☼ Het is de luister van Allerzielenmaand.

EEN DAG AAN DE GUADAIRA

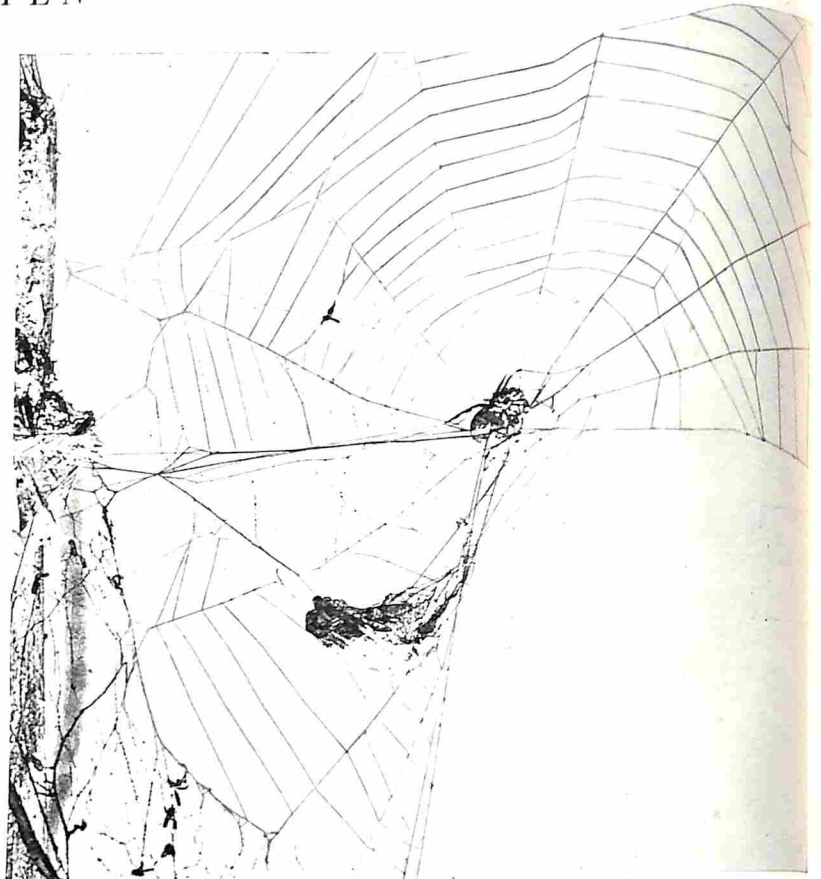
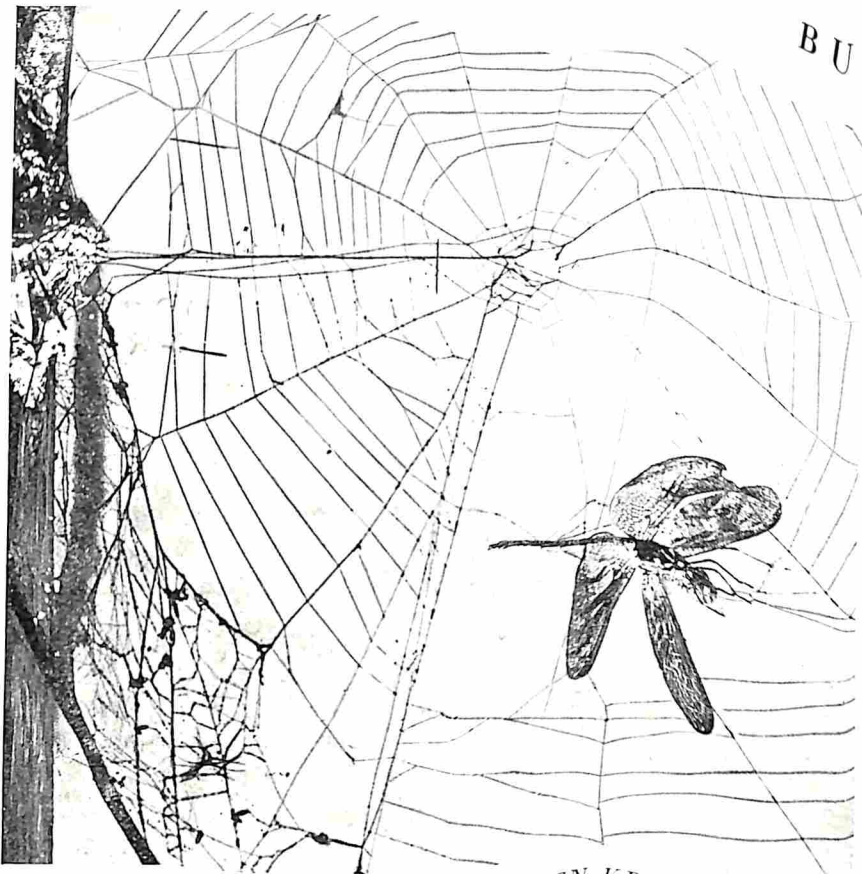
DOOR G. D. LUTKE MEIJER (*Slot*)

EN al die dingen vergen arbeid, behalve misschien de stekelvijgen; dat zijn de karmijnroode vruchten van de *Opuntia*'s, die meer dan manshooge hagen vormen langs het weggetje, dat wij inslaan. Zij zijn hier na de ontdekking van Amerika ingevoerd, maar zij voelen zich thuis in deze gewesten, want overal waar maar een paar palmen dorre grond vrij was, hebben zij wortel geslagen en vormen zij geweldige struiken met houtige stammen en gele bloemen. En ook de *Aloe*'s laten zich niet onbetuigd. Hier en daar schiet boven de stekelige *Opuntia*-haag een bloemstengel op van ca. vier meter lengte. Dat is nog eens, wat anders, dan het pietepeuretige gedoe bij ons thuis met *Aloe*'s van een decimeter maximum in een klein aardig potje! ☼ Rondom het witte watermolentje staan in den steenigen oever de wilde *Oleanders* te bloeien en ook de *Tamarix* komt er voor — o, en nog een massa andere planten, die bij ons worden gekweekt, zooals de kogeldistel, de *aubrietia*, de *iberis annuus*, die bij ons worden gebruikt als rand, de *cichorij* (de wilde vorm van ons witlof) en verder langs den waterkant allerlei andere planten, wilde wijn en wilde vijgen, bamboeriet tot vier meter hoogte, Paradijsboomen en witte klimroosjes tot den bovensten tak van een zilvergrijzen populier. ☼ En in deze exotische omgeving werd ik in een kwartier tijds herschepen in een ezeldrijvertje van het zuiverste water. Ik kreeg les in de eerste beginselen van de ezeldrijverstaal. Ik leerde wanneer je „Arre! burro” moet zeggen en wanneer „Sol!” en wanneer je gorgelen moet of klakken met de tong. En onderwijl brachten we het tuig in orde van het geduldig wachtende ezeltje. ☼ Zuiver een erfenis van de oude Mooren, dat ezeltuig: van de „*albardón*” af, het dubbele zadelkussentje, dat den dreigend scherpen ruggegraat bedekt, via de „*albarda*”, het groote pakzadel, dat daar overheen komt, tot de „*taharre*”, de kleurige staartreep, waarmede het pakzadel wordt vastgezet en de „*tarabilla*” (houten gesp) van de bontgeborduurde „*cincha*”, waarmee wij den heelen boel om het ezeltuigje vastsjorden — de stellig niet Romaansche woorden verraden het reeds: het is Arabisch en als we nog twijfelden zou de merkwaardig geaspireerde h van het woord „*taharre*” ons wel zekerheid geven. Zoo'n h hoor je niet uit zuiver Romaanschen mond. Merkwaardig dat aan zoo'n woord zooveel geschiedenis vastzit... ☼ We hadden eindelijk ook het monden hoofd tuig, de „*haquima*” met de „*flecos*” van roode koordjes — voor het verjagen der vliegen — en de „*traba*” (halsreep) op hun plaats, hingen toen nog onze bagage over den ezeldrug: gelijke

deelen links en rechts, want evenwicht is bij het laden van een ezeltje van grooter belang nog dan het gewicht. Toen de kinderen erop: de jongen voor en het meisje „*a la grupa*”: er schrijlings achterop, gelijk de „*caballeros*” en „*flamencas*” hier in Sevilla gewoon zijn. ☼ Nog een laatste instructie van onzen vriend en geleider en daar ging het heen: langs den steilen oever van de Guadaira, door de dorre olijfgaarden, langs hellingen, waarbij je je hart vasthield, als je aan de mogelijkheid van een tuimeling dacht... Maar ons ezeltje stapte bedaard en zelfverzekerd verder en de kinderen schommelden wel, maar hielden zich goed aan den zadel vast! „Arre burro!” riepen zij. De les zat er goed in en zij sloegen het dier met de vlakke hand op zijn schonken. ☼ Wat al merkwaardige dingen onderweg! Telkens nieuwe en half onbekende planten: de myrthe groeit hier in het wild en ook de *Acanthus mollis*, die in onze tuinen gekweekt wordt als solitairplant, en de leeuwenbekken, donkerrose en grootbloemig, bereiken hier en daar meer dan manshoogte. Wij zagen een gelen distel, die van onder tot boven vol slakken zat, ja zelfs de palen langs den weg waren bedekt met een laag slakken, zoo dicht, dat er nog maar hier en daar een stukje van het hout te zien was. Het is een goed jaar geweest voor de slakkeneters: in geen vijftien jaar hebben ze zoo kunnen smullen. Door de hevige regens hebben de slakken zich zeldzaam snel vermenigvuldigd. Ze gaan op de markt per maatje en de Andaluziër is er dol op; hij eet ze graag bij zijn „*tapa*” — zijn glaasje wijn — en lust ze ook wel gedroogd... Het is hier de man die ze zoekt: een oude ongeschreven wet, overblijfsel uit den Arabischen tijd, verbiedt de vrouw zich alleen op het veld te begeven; zelfs dunkt het den menschen hier minder oirbaar, dat een verloofd paartje samen een wandeling maakt: steeds is er een tweede vrouw bij, een zuster of een vriendin, die voor *chaperonne* speelt. ☼ Ongeveer een uurtje gaans van Alcalá ligt het oude Moorsche kasteeltje; een gaaf torentje heeft het met muren van een meter dik en een prachtig uitzicht over heel het omringende land. Daarheen ging ons gezelschap: ik, de nieuwbakken ezeldrijver, vooruit met het ezeltje aan een touw, de kinderen erop en mijn vrouw en onze Spaansche geleider er voor alle zekerheid naast. Geen overbodige voorzorg, want voor wij bij den ingang van het kasteeltje waren, hadden de kinderen een buiteling gemaakt, indien wij hen niet juist op tijd hadden gegrepen. Zelfs het bedaarde verkeer in Zuid-Spanje heeft zijn gevaren... ☼ Het kasteeltje staat boven op een heuveltje. Het heeft nog wat gothische motieven, maar er is in den loop der eeuwen telkens aan geplakt en gepleisterd en zijn ware herkomst ligt in het duister. Maar bij het binnenkomen op het slotplein met zijn rustieke pomp, is het je alsof je binnentreedt in een andere periode van de wereldgeschiedenis. We hobbelden over oneffen kinderhoofdjes, we staarden naar een scheefgezakte deur, een rookerig hol, dat diende voor keuken — een vuursteen met smeulende blokken hout in het midden — en wij luisterden naar het half afwezig gezoem van de vele vliegen bij den stal en de bijen, die ergens een nest hadden in een spleet van een muur.

(*Vervolg en slot op bladz. 539*)

B U I T E N

LINKS: LIBEL IN EEN KRUISSPINNENWEB.
 (Foto's uit: K. O. Bartels „Belauschtes Leben“.)

RECHTS: DE LIBEL IS INGESPONNEN
 (Uitg. Verlag H. Bermühler, Berlin)

SPINNEN

DOOR Dr. G. BARENDRECHT

HET jaargetijde van de spinnen is de herfst. Dat wil in dit geval niet zeggen, dat er gedurende de rest van het jaar geen spinnen zouden zijn, doch alleen maar, dat zij zich in dit seizoen bijzonder aan onze aandacht opdringen. En eigenlijk is ook dat nog een ongeoorloofde generalisatie, want van de vele verschillende soorten spinnen, die ons land bevolken, geldt dit eigenlijk alleen maar voor de kruisspin. ☞ Verschillende soorten spinnen! Ja, ik denk niet, dat er onder onze lezers velen zijn, die zich wel eens in den soortenrijkdom der spinnenwereld hebben verdiept. De meeste insecten zijn niet populair, maar de spinnen zijn het zeker nog duizend maal minder. Ze zijn trouwens ook veel minder soortenrijk dan de insecten. En zoo komt het dan, dat de gemiddelde burger er slechts enkele soorten van kent. In de eerste plaats natuurlijk de kruisspin, maar dan toch ook de huisspin met zijn betrekkelijk kleine lichaam en lange, dikke pooten, die zoo griezelig hard kan loopen. Voorts waarschijnlijk ook nog de waterspin met zijn onder water van de lucht witglinsterend achterlijf en misschien van de niet-spinnende wilde spinnen ook nog het aardige kleine zebraspinnetje, dat we 's zomers op allerlei muren en schuttingen aantreffen. ☞ Maar we willen het nu alleen over de kruisspinnen hebben, wier bedauwde webben in September en October overal glinsteren in de morgenzon. Waar komen al die dieren opeens vandaan en waarom hebben we daar vroeger in het jaar niets van gezien? De verklaring is zeer eenvoudig: ze zijn er den heelen zomer al geweest, maar toen waren ze kleiner en kleine spinnetjes maken kleine webben, die niet zoo erg in de gaten loopen. Die groote wielen van 30 en meer centimeter middellijn zijn geen kinderwerk en de vervaardigers van die kunststukken hebben zich dan ook al maandenlang geoefend door het weven van webben ter grootte van een rijksdaalder of een klein theeschoteltje. Dit is

natuurlijk maar gekheid, die jonge spinnetjes maken hun webbetjes met al even groot gemak als de ouden en dat ze kleiner zijn wil volstrekt niet zeggen, dat ze gemakkelijker zijn te maken! ☞ Dat ontstaan van een kruisspinnenweb is wel een van de aardigste dingen, die in de natuur zijn waar te nemen en ook een van de gemakkelijkste. Alleen is het wel een erge tref als je er juist vroeg genoeg bij bent; meestal begint het web pas op te vallen als het al half klaar is en dan is het eenige wat er nog aan te beleven valt, het voltooiën van de kleverige spiraal, die de eigenlijke vangdraad vormt. Let er daarom vooral goed op als ge een dikke spin langs een gespannen draad tusschen twee takken ziet loopen, want er is veel kans, dat dit een der fundamentdraden van het toekomstige web is. Wij willen den heelen webbouw nu vooral niet in details gaan bespreken — het is veel aardiger het zelf waar te nemen — maar zullen volstaan met de aanduiding, dat hierbij drie fasen zijn te onderscheiden. In de eerste plaats het maken van de omraming, een onregelmatigen drie- tot veelhoek van stevige draden. Vervolgens wordt hierin de veelstralige ster van spaken aangebracht. Al deze draden kleven nog weinig of niet, iets waarvan we ons gemakkelijk zelf kunnen overtuigen. Ten slotte wordt dan de dubbele spiraal van zeer kleverige draad aangebracht, waarvan de maaswijdte zoo mooi door de grootte van de spin zelf wordt bepaald. Let daar maar eens op! ☞ Zoolang het goed weer is, zit de spin midden in zijn web op de loer, maar bij minder gunstige omstandigheden zit hij vaak verscholen onder een blad. Door een strak gespannen draad is hij dan echter toch verbonden met het web, zoodat alle door de spartelende prooi veroorzaakte trillingen toch behoorlijk kunnen worden waargenomen, wat voldoende blijkt uit de vaart waarmee zoo'n spin te voorschijn komt schieten zoodra er een insect in het web terecht is gekomen. De strijd, die zich

dan ontpint, is natuurlijk van algemeene bekendheid en eveneens het inspinnen van de prooi in een hulsel van draden. Soms komen er per abuis wel grootere dieren in het web dan de bedoeling was, hommels en wespen of, zooals op de foto der vorige bladz. te zien is, zelfs een libel. Het is dan altijd wonderlijk te zien, hoe sterk die dunne draden met elkaar nog zijn, want vaak gelukt het zelfs aan zulke krachtige dieren eenvoudig niet om nog los te komen. De spin zelf houdt zich daarbij in het begin vaak afzijdig, maar vaak ook gaat hij er onvervaard op los en blijft gewoonlijk in zulke gevallen de baas ook. Zelfs zoo sterk met gif gewapende dieren als wespen en bijen hebben dan geen kans. Dat is ook eigenlijk niet te verwonderen, want die stakkers raken met iedere beweging erger in het dradennet verward, terwijl de spin zelf bliksemsnel kan manoeuvreeren, zonder ook maar eenigszins in zijn bewegingen belemmerd te worden. ☼ De dikke kruisspinnen van het najaar zijn alle wijfjes. Dat ze in dezen tijd zoo opvallen wordt juist veroorzaakt door den sterken groei, die ze in de laatste zomerweken hebben door-gemaakt; een groei, die nog gevolgd wordt door een sterke zwelling van het achterlijf ten gevolge van het rijpen der vele eieren. ☼ De mannetjes zijn minstens tienmaal kleiner en die zien we wel eens een enkelen keer op bezoek komen in zoo'n wijfjesweb. ☼ Nog vóór den winter worden de eieren gelegd in een omhulsel van spindraden, dat bij sommige soorten den vorm van een heel kunstige cocon aan kan nemen. Soms zijn die nog opvallend gekleurd ook. Tegen het begin van den volgenden zomer komen ze uit en dan beginnen de kleine spinnetjes hun levensloop.

HOUTZAAGMOLEN (PALTROKMOLFN) AAN HET SPAARNE NABIJ SCHALKWIJK. EIGENDOM VAN DE VEREENIGING „DE HOLLANDSCHE MOLEN”

MOLENS

DOOR F. KOSTER (VI, Slot)

ER zijn weinig Vereenigingen, die in zoo korten tijd zooveel hebben bereikt als de Vereeniging „De Hollandsche Molen”, die wij al zoo dikwijls in ons overzicht hebben genoemd. Dit jaar is zij dertien geworden, maar te oordeelen naar haar succes en activiteit kon zij wel dertig zijn. Zij wist alle krachten te binden, die elk op zich zelf hetzelfde doel wilden bereiken: de bescherming van den molen in het Hollandsche landschap. Toen het loffelijke initiatief van mr. P. G. van Tienhoven, den grooten strijder voor het behoud van een schoon Nederland, er eenmaal was, bleek reeds bij verschillende personen het besef ontwikkeld te zijn, dat de stelselmatige afbraak van molens in ons vaderland tot een geestelijke en stoffelijke verarming leidt, welke moest worden voorkomen. Aanvankelijk deden ook de ironie en spotzucht haar werk, men sprak van „mallemolengedoe” en wat al niet meer. Het publiek moest nu eenmaal wat tijd hebben om aan het nieuwe denkbeeld te wennen. ☼ De geschiedenis der afgelopen dertien jaar heeft wel bewezen, dat de oprichters goed hebben gezien. Wat is er niet veel in de mentaliteit van vakmensen en leekenpubliek veranderd! Van vele zijden ondervond de jonge Vereeniging medewerking, o.a. van de Regeering, die een subsidie toestond, de pers bleek een krachtige medestander. Van bekende molenvrienden o.w. mr. A. Loosjes, C. Visser en A. Bicker Caarten werd steun ontvangen, onder meer door beschikbaarstelling van archiefmateriaal, anderen steunden weer op andere wijze.

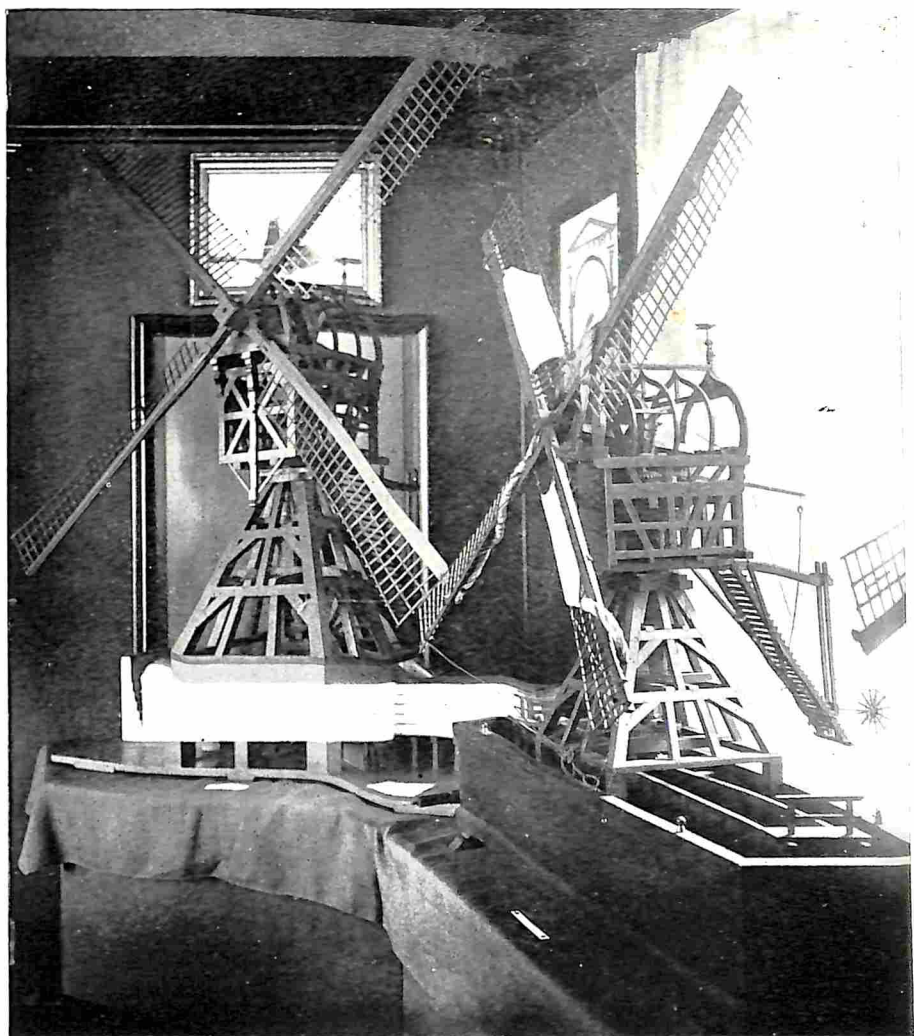
„DE MOLEN VAN RUYSDAEL”, NAAR HET SCHILDERIJ VAN DEN MEESTER IN HET RIJKSMUSEUM. THANS EIGENDOM VAN „DE HOLLANDSCHE MOLEN”

KORENMOLEN TE ZEDDAM, GERESTAUREERD OP KOSTEN VAN DEN HEER J. H. VAN HEEK

Allen waren er van overtuigd, dat te midden van het edele en verheffende van natuur en kunst de molen een belangrijke plaats inneemt. Groot was ook de medewerking uit molenaarskringen, die vol belangstelling natuurlijk op de herleving van hun bedrijf zaten te wachten. ☼ Het is niet doenlijk om al het werk dat door de Vereeniging is verricht, te memoreeren. De verschillende Jaarverslagen, afgedrukt in de beide tot dusver verschenen Jaarboeken 1923—1926 en 1927—1934, zijn daar om de belangstellende lezers nader te overtuigen. Bedreigde molens, enkele van groote historische waarde, werden aangekocht, voor talrijke werden bijdragen voor herstel gegeven: kortom: er is bijna geen molen in Nederland, of de Vereeniging heeft er haar zorgen over uitgestrekt. Vele malen gaf zij leiding bij een steuninzameling voor het herstel van een merkwaardigen molen. Telkens weer wist zij de betrokkenen in een bepaalde streek op te wekken een actie voor het behoud van hun molen in te zetten. Wij herinneren hier aan het herstel van den molen bij Schoorl, aan de restauratie van den standaardmolen op de Doesburgerheide bij Ede door leerlingen van de Middelbaar Technische School te Amsterdam. Vooral het eendrachtige streven om iets moois te behouden stemt tot zoo'n groote voldoening. Des te meer, omdat er altijd nog, ondanks de nieuwe technische verbeteringen en de zich veranderende economische omstandigheden, windmolens door het heele land heen worden gesloopt of door motoren worden vervangen. ☼ De Vereeniging bezit zelf een zestal molens; tot voor kort bedroeg het aantal nog zeven. Haar eerste eigendom, de zoo bekende Haarlemsche molen „De Adriaan” ging in 1932 door een brand verloren. Er zijn nog pogingen aangewend om gelden voor

den wederopbouw van het monumentale stads-sieraad bijeen te krijgen, doch de crisissomstandigheden waren van dien aard, dat deze pogingen niet met succes werden bekroond. Thans bezit de Vereeniging nog den Delftschen walmolen „De Roos”, die in exploitatie is, den Schiedamschen „De Walvisch”, die eveneens werkt. „De Hollandsche Molen” te Neede en „De Spindersmolen” te Hardinxveld, welke beide molens buiten bedrijf zijn. Het vijfde exemplaar, „De Eenhoorn” te Schalkwijk aan het Spaarne, een paltrok, hebben wij reeds eerder genoemd; deze molen wordt hersteld. En last but not least bezit de Vereeniging den zoo bekenden Ruysdael-molen te Wijk bij Duurstede. Het schilderij, waarvan wij hierbij een afbeelding geven, bevindt zich in het Rijksmuseum. Deze molen is in exploitatie. ☼ Dit molenbezit brengt voor de Vereeniging nog al eens zorgen mede wanneer de huurders niet geregeld te vinden zijn of te kampen hebben met financiële moeilijkheden, daar de hun verschuldigde maalloonen van hun klanten zoo traag binnenkomen, wat natuurlijk zijn terugslag vindt in de kas der Vereeniging, die ook al in ander opzicht de gevolgen van deze tijden ondervindt. Er kan dan ook niet genoeg op aangedrongen worden bij ieder, die wat voor de handhaving der molenschoonheid in ons land te offeren heeft, om deze Vereeniging in haar ideëel werk te steunen. Het laat zich immers aanzien, dat er in de toekomst nog heel veel strijd zal moeten worden gevoerd om verdere aanslagen op deze cultuurmonumenten af te wenden. ☼ Gelukkig zijn er in ons land ook nog altijd idealistische particulieren, die handelend weten op te treden. Zoo liep de typische korenmolen te Zeddam in Gelderland gevaar te verdwijnen, omdat men zijn steenen uitstekend voor andere doeleinden meende te kunnen gebruiken. Het was de heer J. H. van Heek, die reddend

IN HET MOLENMUSEUM TE KOOG AAN DE ZAAK

ingreep, zoodat de molen thans weer, in hernieuwde glorie, bijdraagt tot de verhooging der schilderachtigheid van het Geldersche landschap. ☼ Wij mogen deze serie niet beëindigen zonder nog een woord te wijden aan een streekorganisatie, die hetzelfde beoogt als de groote Vereeniging: de Vereeniging „De Zaaansche Molen”, die op 17 Maart 1925 werd opgericht. Indien ergens zoo'n Vereeniging noodzakelijk was, dan was het wel in de Zaanstreek, het van ouds zoo bekende molengebied. Van de 900 Zaaansche molens, waarvan het bestaan bekend is geworden, zijn er niet meer dan 27 over, zoodat het Jaarboekje, door de Vereeniging in het vorig jaar uitgegeven, terecht spreekt van een rampzalig overschot. Van deze 27 is ongeveer de helft nog als windmolen in bedrijf. Sommige verkeerden in bedenkelijken toestand. ☼ Van groote beteekenis is de Vereeniging geworden door de oprichting van het Molenmuseum, dat gevestigd is te Koog aan de Zaan. Om zijn vele molenmodellen, molenonderdeelen, geschiedenis en schilderstukken, verdient dit museum veler aandacht. Het is jammer, dat deze streekvereeniging niet op meer sympathie van de zijde der bevolking mag rekenen; een ledental van ongeveer 300 is toch waarlijk niet voldoende. Laat ons hopen, dat van de laatste molens, die er nog zijn, de ondergang te voorkomen zal zijn. ☼ Hiermede zijn wij aan het einde gekomen van onze molenserie. Wij konden op de vele zijden van het molenvraagstuk de aandacht vestigen, wijzen op licht- en schaduwzijden. Wij hopen zeer, dat de windmolen zich meer dan tot dusver het geval was ook in Uw aandacht mag verheugen, en dat U zich mede zal scharen in de rijen van hen, die dit fraaie monument van Hollands opkomst en kunstvaardigheid tot in lengte van dagen willen behouden in het belang van de schoonheid van het landschap, welke ook voor het nageslacht bewaard dient te blijven. Gaarne maken wij de ontboezeming, welke in het eerste Jaarboek der Vereeniging „De Hollandsche Molen” voorkomt, tot de onze:

't Hoort bij Holland's blonde dreven,
't Hoort bij Holland's groene wei,
't Geeft „karakter”, „kleur” en „leven”,
't Is van Holland — 't hoort er bij!

De Sterrenkijker

DOOR R. J. DE STOPPELAAR

L ANGS de slooten en plassen van het waterland ruigt het diepe geel der wilgenkatjes. De elzen stuiven. Het riet steekt de nieuwe lichtgroene pijlen omhoog. Het goud der dotters blinkt alom op de drassige lage landen rondom de sompen. Meerkoeten zijn druk bezig met nestelen.

DE ROERDOMP IN „IMPONEER” OF AFWEERHOUDING

DE ROERDOMP OP HET NEST BIJ ZIJN JONGEN

van de geheimzinnigheden van het aller dichtste en ontoegankelijkste van de rietmoerassen hangt en die ge niet dikwijls te zien krijgt, te meer niet daar het overwegend nachtdieren zijn. ☼ De bovenzijde van den roerdommel is bruingeel met donkere en lichte strepen. De kruin is zwart, de keel wit met een donkere knevelstreep. Over den gelen onderkant loopen donkere lengtestrepen. Om het oog is een naakte groengele huidplek en ook de pooten en de snavel hebben diezelfde kleur. ☼ Hij is een schuwe klant, een eenzellige kluizenaar van de oorden waar gagel, riet, lischdodden, biezen, galigaan een dichten wirwar vormen, waar het sompt en suddert, trilt, rilt en golft onder de laarzen. Hier vischt hij van zonsopgang tot zonsopgang naar allerlei visschen, amphibieën en kleine zoogdieren, waadt hij op de korte pooten tusschen de waterplanten, klimt hij door de riethalmen door de pooten kruisgewijze over elkaar te zetten en met de lange teenen eenige stengels tegelijk te omgrijpen. ☼ Hier bouwt hij ook zijn nest. Doch niet vroeg in het voorjaar. Als de waterklaver bloeit en de gele lisschen de oevers decoreeren, als het riet de lintbladen heeft ontrold en opgeschoten is, wordt het biezenhuis vervaardigd voor de groenige eieren; gewoonlijk vier of vijf in getal. Dan hebt ge op zwerftochten door de vennen kans dat opeens het wijfje opvliegt uit het riet en ge de groote eieren

ziet liggen, lichtend afstekend tegen 't groen der omringende waterwereld. En nog zeldzamer zal 't u gebeuren dat ge den roerdomp zelf ziet staan. Roerloos, als uit steen gehouwen. Romp, kop, hals, snavel zijn in elkaars verlengde, in één lijn gestrekt. Loodrecht wijst de snavel naar omhoog. Hieraan heeft hij ook zijn naam *Stellaris*, *botaurus stellaris*, sterrenkijker, te danken. Als een dor, verweerd paaltje staat hij tusschen 't riet en zijt ge hem kwijtgeraakt, dan kost het moeite om hem weer te vinden, zoo volmaakt is die schuthouding. Doch ook het eerste gedeelte van zijn naam duidt op een eigenaardigheid van dezen reiger. *Botaurus* wil toch zoowat zeggen: de als een stier brullende. En een van de kenmerken van den roerdomp is het geluid dat hij gedurende den parings-tijd laat hooren. Kilometers ver is het hoorbaar in de voorjaarsnachten en ook wel des daags. Spookachtig dreunt de diepe brombas als een misthoorn over de nevelige vennen en overdag vertegenwoordigt hij de „oem-pa” in het orkest van rietzangers en karekieten. Het klinkt ongeveer als: „u-proemb” en wordt eenige malen achter elkaar herhaald. De meening in oude vogelboeken verteld en ook nog voorgestaan door den Engelschen dichter Thomson als hij zegt:

„The bittern knows his
time, with bill sub-
merged,
To shake the sounding
marsh”

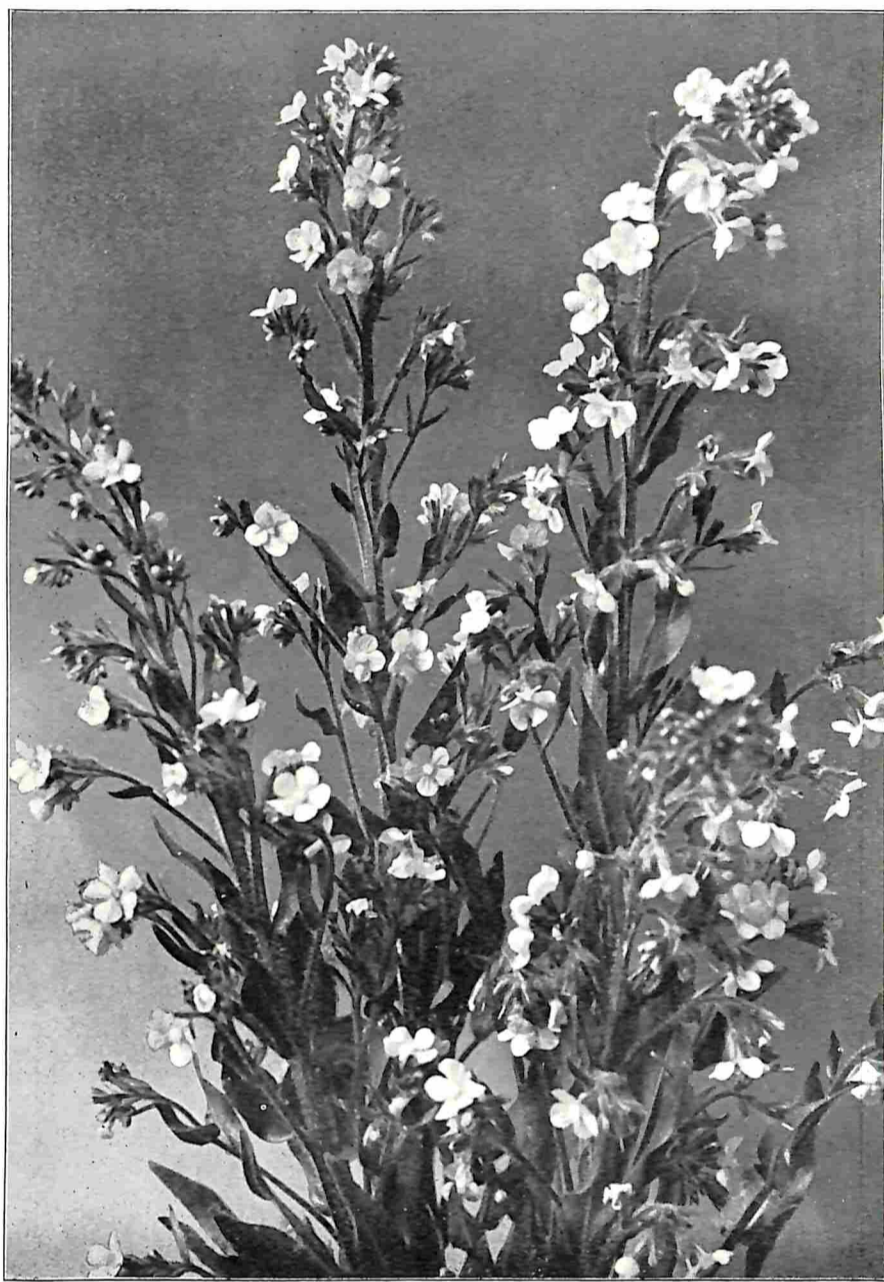
dat de roerdomp dit geluid zou voortbrengen door na eerst eenige malen met den snavel op het water te hebben geslagen, dan dezen onder water

steekt, het water opzuigt en weer uitstoot, is wel gebleken een fabel te zijn. Hij brengt dezen liefderoep tot zijn vrouwtje voort door den keelzak vollucht te zuigen en deze dan met kracht naar buiten te persen. 'k Heb eens vrij dicht bij zoo'n muziekmakenden dommel gestaan en duidelijk den ophaal van de lucht en het uitblazen gehoord. ☼ De kleine chocolade kleurige dompjes zijn leuke diertjes. Als aapjes zitten ze met de bepluisde kopjes, de geelgeringde oogen en de keelzakbekjes gehurkt op het nest. Blazende en hikkende schieten de snaveltjes naar uw vinger uit. Het is een kostelijk tooneeltje

bij die nijdige, kekken-de butoortjes te zitten, terwijl de moeder boven uw hoofd omcirkelt en pa in de verte zijn boem-solo repeteert. Als dan de zon schijnt en de vorens klappen tusschen 't riet ☼

De roerdomp is een echte nijdas. 'k Heb wel zieke exemplaren verpleegd. Maar van eenige toeschietelijkheid was nimmer sprake. Zoo dikwijls ik bij de groote kooi kwam, werden de veeren van hals en kop uit- en opgezet, kromde zich de rug, werd de snavel teruggetrokken, voor een fellen stoot op mijn oogen gericht. ☼ Voor een deel is hij in ons land standvogel, en zolang het water open is en de velden om de plassen niet met bevroren sneeuw bedekt zijn, kan hij nog wel zijn kost vinden, doch als een ijsvloer de wateren dekt en alle muizegaten dicht zijn geijzeld, dan sterft menige domphoren den honger dood en neemt

zijn plaats niet meer in in de lente-symfonie van 't waterland.

ANCHUSA ITALICA GRANDIFLORA DROPMORE

(Foto uit: Vaste-, Tweejarige- en Rotsplanten, Uitg. N.V. Turkenburg, Bodegraven)

Anchusa's voor den liefhebberstuin

DOOR G. KROMDIJK

I N een van mijn vorige artikelen heb ik het gehad over het blauw van de *Delphiniums*, en als het alleen maar om de kleur ging, had ik U ongetwijfeld ook de *Anchusa's* genoemd. ☼ Het blauw van de *Anchusa's* doet denken aan het blauw van den hemel in zuidelijker landen. De *Anchusa capensis* — de naam zegt het reeds — is afkomstig uit Zuid-Afrika. Het verspreidingsgebied van de *Anchusa's* is vrij groot, immers ook in Europa treft men verschillende soorten aan. *Anchusa Italica* vindt men in Italië in groote menigte. Intusschen behoeven we het niet zoo ver van huis

te zoeken, want ook in ons land komen enkele soorten voor, speciaal langs de wegen in de duinen van de Amsterdamsche waterleiding, doch ook op andere droge gronden. De vermenigvuldiging van deze inlandsche *Ossetong* geschiedt door zaad, zoodat een bepaalde plek spoedig geheel met het blauw der *Anchusa's* bedekt kan zijn. Hoe groot het verspreidingsgebied ook is, in den liefhebberstuin treft men ze nog maar weinig aan, hetgeen we aan een verkeerde behandeling wijten. ☼ *Anchusa Italica* var. *Dropmore* is ongetwijfeld een van de beste soorten. Ze wordt één tot anderhalven meter hoog

en vormt sterke, rijk vertakte bloemstengels met een overvloed van groote, zuiver donkerblauwe bloemen. Juist omdat de *Anchusa's*, in tegenstelling met vele andere hoog groeiende vaste planten, al direct van onderen op de zijstengeltjes gaan bloeien, zijn ze zoo buitengewoon geschikt voor den border. Een paar flink ontwikkelde planten kunnen al een fraaie kleurplek vormen. De meeste liefhebbers planten hun *Anchusa's* te dicht opeen, waardoor ze niet tot hun recht komen en op den duur sterven. Wil men mooi ontwikkelde planten kunnen verwachten, dan moeten ze op een onderlingen afstand van 80—100 c.m. geplant worden. Daarbij verlangen ze een zonnige standplaats op een niet al te natten grond, terwijl deze behoorlijk diep losgemaakt moet worden, daar ze nogal diep wortelen. Voikomen winterhard zijn ze niet, daarom verdient het aanbeveling ze in het voorjaar te planten. Zelfs al staan ze eenige jaren vast, toch moet men ze met een dun laagje droge turfmolm bedekken. Maak de laag echter niet te dik, anders bestaat er groot gevaar dat ze verrotten. De kans van verrotten is haast nog grooter dan die van be-

vriezen. ☼ De vermenigvuldiging heeft plaats door middel van zaaïen en door deeling van den wortelstok. Het zaad kan in den voorzomer in den vollen grond worden uitgestrooid, een paar maal verspenen, om ze vervolgens in het najaar op de bestemde plaats uit te planten, doch liefst niet later dan October, daar ze anders bevriezen. Zaaï men de *Anchusa* laat in het jaar, dan houden we deze zaaïlingen 's winters echter liever onder glas. ☼ Oude planten laten zich heel moeilijk scheuren, en daarom past men deeling van den wor-

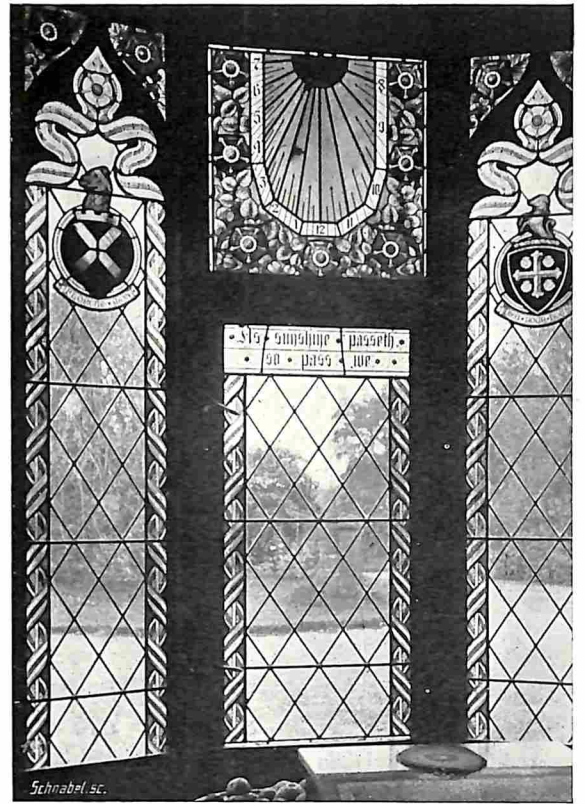
telstok toe, hetgeen echter voor liefhebbers niet zoo goed uitvoerbaar is. ☼ *Anchusa Italica* morning Glory bloeit met een schat van donkerblauwe bloemen, terwijl ze van de variëteit *Gride* of *Dover* meer hemelsblauw zijn. ☼ Behalve het onvolprezen blauw

van de *Delphiniums* en de *Herfst-Asters*, zijn er op 't oogenblik niet zoo heel veel blauwe bloemen, en dankbaar maken we er daarom een ruim gebruik van. Wilt U een mooie combinatie, dan moet U er een groepje hoog groeiende, oranjebloemige *Afrikanen* naast zetten. Behooren bovenstaande soorten tot de vaste planten, *Anchusa capensis* is eigenlijk tweejarig, doch is ook heel goed als éénjarige plant te kweken. *Anchusa capensis* staat ook bekend onder den naam van *Kaapsche Vergeet-me-niet*, en inderdaad doen de bloemen er heel veel aan denken; ze behooren trouwens ook tot dezelfde familie n.l. die der ruwbladigen. ☼ Ze kunnen in April onder koud glas gezaaid worden, of in Mei in den vollen grond. In Juni-Juli tooien ze zich dan met een schat van lieve, kleine, blauwe bloempjes. Hoewel deze *Anchusa* niet zoo hoog wordt, bereikt ze toch altijd nog wel een hoogte van ongeveer 60 c.m. We zetten ze op den voorgrond in den border op een onderlingen afstand van 30—40 c.m. Ook deze *Anchusa's* verlangen een zonnige standplaats, wil men althans een rijken bloei verwachten. ☼ Wie werkelijk een mooi blauw bloeiende *Anchusa* wil hebben, moet de *Anchusa capensis coerulea* eens zaaïen.

ZONNEWIJZERS

DOOR L. SPRUIT

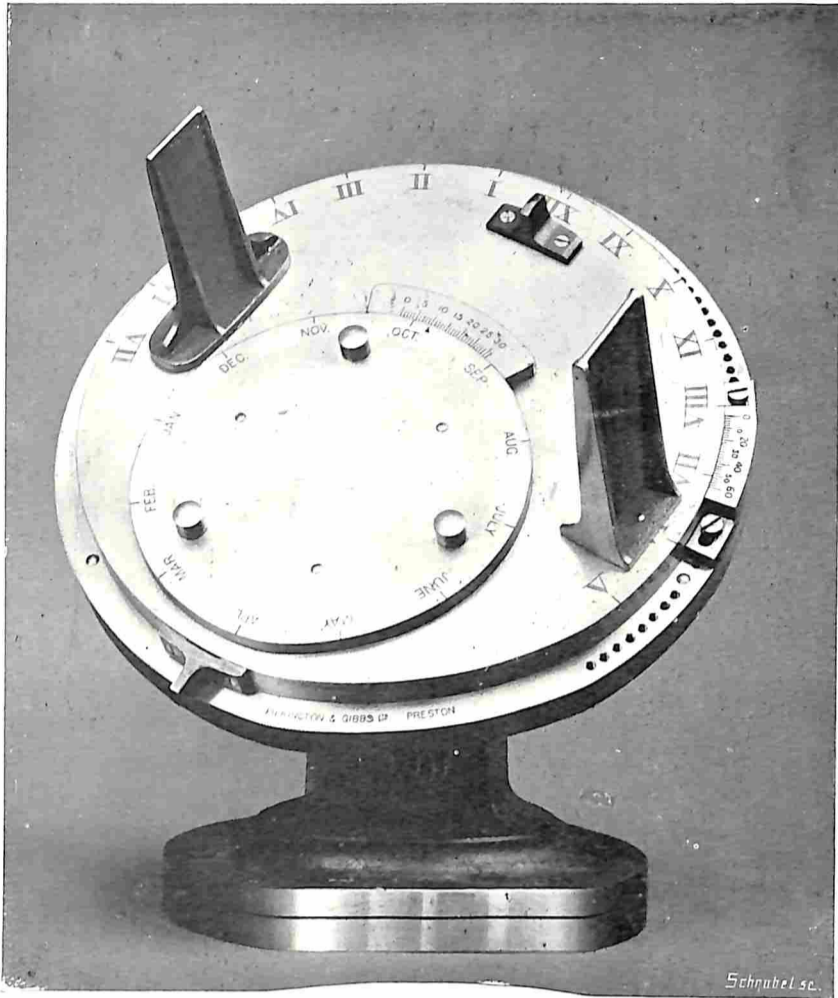
ZE leken een tijdlang zoo goed als verdwenen, de zonnepijlers. Men moest ze gaan zoeken op oude buitenplaatsen, waar ze alleen nog maar stonden omdat ze er altijd geweest waren; en hier en daar in een ouden tuin, waar de wijzer vergeten stond in een zonloos hoekje — een noodeloos en overbodig ornament, dat geen dienst meer deed, tenzij als louter versiering. Maar tegenwoordig hebben ze, mét de „formal gardens” en de moderne tuinarchitectuur, hun intree weer gedaan. Ze prijken weer op het gazon, in het kruispunt van twee flagstone-paden, als middenstuk van het rosarium. Groot en kleine tuinen hebben zich

ZONNEWIJZER VAN GEKLEURD GLAS IN EEN OUDE ENGELSCHE PASTORIE

GROOTE ZONNEWIJZER IN DEN TUIN VAN HET RIJKSMUSEUM

DE ZONNEWIJZER VAN GIBBS

gesierd met een zonnwijzer en soms vervalt men in een ander uiterste en past overal zonnwijzers toe, ook in tuinen of op plaatsen waar zij niet harmonieeren. — Een steenen voetstuk — soms zijn het juweelen van vorm — draagt den eigenlijken wijzer, die vaak niet meer is dan een stift of een staande ijzeren driehoek, schaduw werpend op de in den steen gegraveerde uurplaat. Meestal ziet men als zonnwijzer een ronden hoepel, vaak ook een halven bol. Maar steeds is er een voorwerp dat schaduw geeft en zijn er de uurlijnen, waarmee de tijd wordt aangegeven. En de zon beschrijft haar baan aan den hemel, en de schaduw van de naald kruipt over de uurplaat, tot dat zij samenvalt, in den middag, met de uurlijn twaalf. Er is iets bekorends in dit spel van zon en schaduw, dit stille voortgaan van den dag, dat niemand opmerkt en niets in den tuin zóózeer aangeven kan, als de zwijgende tijdmeteter. Wat een rust geeft de zonnwijzer. De min of meer diepzinnige spreuken die erop prijken zijn niet eens noodzakelijk: ook het voortglijden van de zwijgende schaduw kan ons doen filosofheeren over het snelle vergaan van onze dagen, en het onherroepelijke van den voorbijen tijd. ☼ De zonnwijzer op een voetstuk is de meest bekende en in onze tuinen ook meest geziene vorm; er zijn nog andere. In oude muren ingemetseld, boven een toegangspoort, in de flank van een oud kasteel prijken de verticale zonnwijzers. Engeland bezit ze bovendien nog in gebrand glas, eveneens verticaal. Daar — in dat behoudende land — zijn ze trouwens nooit zoo vergeten geweest als bij ons. Ook in de dagen dat niemand op hen lette, hebben die verticale zonnwijzers boven de hoofden der menschen stil en onverbiddelijk den vliedenden tijd aangegeven. ☼ Zoolang er menschen waren, zijn er zonnwijzers geweest, in welken vorm dan ook. De Chineezzen kenden ze al van oudsher. Nog steeds gebruikt men

daar tijdaanwijzers die op brandglazen werken. De brandglazen doen ieder uur een aantal losse patronen ontbranden, zoodat dit een „slaande zonnwijzer” te noemen is. Ook de Egyptenaren waren met zonnwijzers bekend. In het Oude Testament vinden we er o.a. bij Isaías melding van gemaakt. Grieken en Romeinen kenden den zonnwijzer eveneens. De Romeinen maakten er eerst later mee kennis. In 293 werd de eerste zonnwijzer uit Sicilië als oorlogsbuit meegebracht. Met dezen wijzer kon men in Rome niet veel beginnen, omdat hij voor Catana was gemaakt, dat niet op dezelfde breedte als Rome lag. ☼ Een zonnwijzer moet namelijk wel degelijk gesteld worden. De stift, die schaduw werpt, dient evenwijdig te loopen aan de as van de aarde en moet om 12 uur 's middags samenvallen met de uurlijn twaalf van de uurplaat. Toch is zoo'n zonnwijzer nooit geheel nauwkeurig. Curiositeitshalve beelden we hierbij den zonnwijzer van Gibbs af, die zoo correct den tijd aangeeft als het beste horloge. Automatisch wordt hierbij de correctie toegepast tusschen den klokentijd en dien van de zon. Een klok kan niet naar den waren zonnentijd geregeld worden, omdat de schijnbare jaarlijksche beweging niet in een

c i r k e l
p l a a t s
h e e f t e n
d e s n e l
h e i d d u s
o n r e g e l
m a t i g i s.
O o k g e
s c h i e d t
d e z e b e
w e g i n g
n i e t i n h e t
a e q u a
t o r v l a k
v a n d e
a a r d e. D e
t i j d s v e r
e f f e n i n g
t u s s c h e n
k l o c k e n
t i j d e n
z o n n e t i j d
w o r d t
d o o r
G i b b s'
z o n n e w i j
z e r a u t o
m a t i s c h
g e g e v e n.
M o o i i s
d e z e w i j
z e r n i e t
t e n o e
m e n, w è l
m e r k w a
a r d i g. E r
z u l l e n
w e l n i e t
v e e l m e n
s c h e n
z i j n, d i e
w e r k e l i j k

DE ZONNEWIJZER NAAST DEN INGANG VAN HET KASTEEL HEUKELOM

hechten aan een zonnewijzer, die op de minuut nauwkeurig den tijd aangeeft. ☼ Wij kunnen het wel newijzer liever als mooi tuinornament. Al geeft hij dan den juisten tijd slechts bij benadering, het vertóch wel, met de kostbare les die de mensch eruit trekken kan! ☼ Wie in het Musée Cluny komt, vindt daar eenige kleine, oude zonnewijzers van goud, zilver en ivoor. Ze behooren tot de alleroudste tijdaanwijzers van onze beschaving, ja we kunnen ze wel de eerste horloges noemen. Het zijn draagbare zonnewijzers, gecombineerd met een kompas om ze te kunnen richten en de noordzuidlijn te kunnen bepalen. Paus Silvester II, die omstreeks het jaar 1000 regeerde, heet deze draagbare zonnewijzers uitgedacht te hebben. ☼ Er zijn verschillende, min of meer bekoorlijke, typen van zonnewijzers. Geen behoorlijk „tuyn-boeck” uit vroeger eeuwen, of het geeft aanwijzingen omtrent zonnewijzers, modellen die op het noorden, zuiden, oosten of westen tegen muur of schutting moesten aangebracht worden, horizontale wijzers ook, en natuurlijk „Sonnewijzers van Palm”, in allerlei sierlijke vormen, met als schaduw-werpand middenpunt een stok van zes voet hoog, of (zooals een tuinboek uit de 17de eeuw zegt): „oft een langh dun Boomken met soo hooghen stam, welke lootrecht moet staen, en dan sal de schaduw op de punten vallende, u de Ure van den dagh aen-wijzen, soo als in de boven en in de voor-gaende schetsen te sien is, daer uyt de Lief-hebbers kunnen sien het fundament en aenleydinghe, om selfs iets aerdighers en cierlijkers te practiseren”.

Een dag aan de Guadaira

(Slot van blad. 531)

HET is hier alsof de tijd is blijven stilstaan en of men is binnengetreden in het verblijf van een feodalen heer. ☼ Maar de eigenaar woont ergens anders en als wij een blik hebben geslagen op het domein, dat hij zijn eigendom noemt — wij kunnen het van den toren maar ternauwernood overzien — zoeken wij hem op in zijn moderne verblijf, het „palacio” van Gandul. Cervantes heeft in een van zijn boeken dit plaatsje genoemd. Hij

OP HET BINNENPLEIN VAN HET KASTEELTJE GANDUL

prees het om zijn smakelijk brood. Maar wat is er nu van over? ☼ Een tien, twintig huizen, bouwvallig en verlaten; de vijgeboomen steken hoog uit boven het ingestorte dak en uit de smalle raamopeningen, waaruit de tralies reeds lang geleden zijn weggebroken, komen leeuwenbekken en distels naar buiten kijken. Gandul bestaat niet meer; alleen nog het „palacio” van dien naam, waar de man woont, die eigenaar is van allen grond in den omtrek. ☼ En die grond is niet slecht en is bovendien goed bevoeibaar. Er is een sinaasappeltuin met duizenden rijkdragende boomen, waaraan nu al weer groene vruchtjes hangen voor den komenden pluk, en daar tusschen de sinaasappels hebben wij gepicniet. Wij werden er ontvangen door een hevig gebalk uit zes ezelkelen — een gerucht, waarbij hooren en zien vergaat, een geluid als van een vreeselijk knarsende en piepende pomp, als van een dier in stervensnood — en ons dier deed dapper mee, hoezeer wij, nieuwelingen in het elzedrijversvak, ons ook beijverden om hem tot bedaren te brengen. ☼ Terwijl wij daar ons brood nuttigden, kwam er een boer voorbij, die ons een „que approveche!” wenschte en ons toen vertelde, dat het landgoed van markies Don Albono op de nominatie stond om te worden verdeeld onder kolonisten, wel te verstaan tegen een jaarlijksche vergoeding van 4 % voor den eigenaar. Aldus bestrijdt Spanje zijn werkloosheid en brengt men tegelijkertijd 's lands bodem tot grooter productiviteit. ☼ Na onze siesta werd de terugtocht aanvaard. Het ging dwars door olijfgaarden met katoen of mais als onderplant, het ging langs oer-ouwerwetsche bijenstallen — korven gemaakt van een

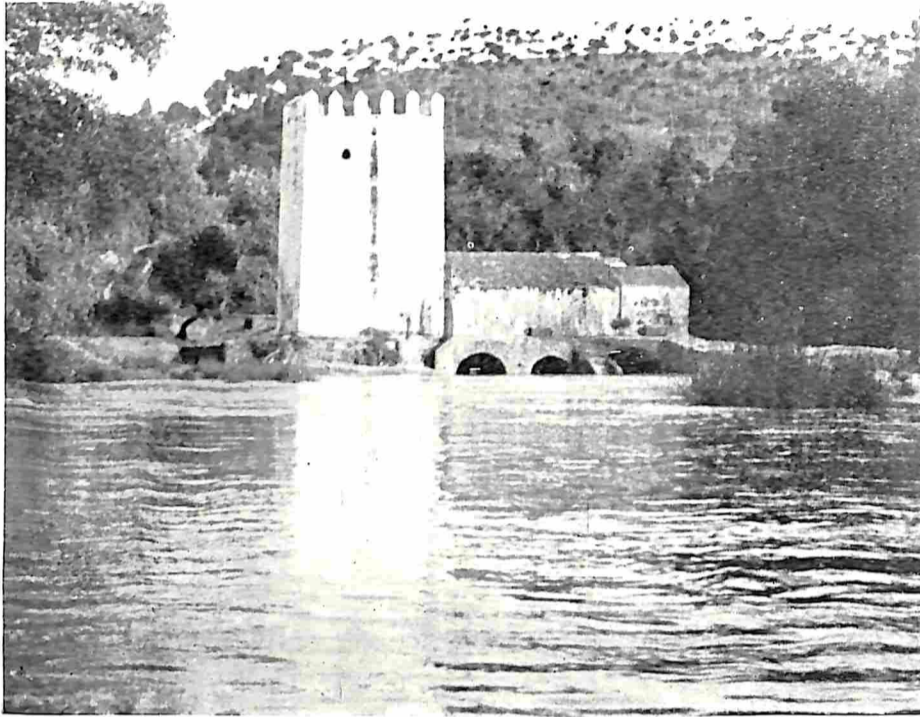

ACHTER DE CACTUSHAAG STAAN DE PRIMITIEVE BIJENKORVEN

HET TUINHUISJE

AAN den kant van den weg ligt het tuinhuis. ☼ Of neen, het is een tuinhuis gewéést. Nu is het een woonhuis geworden. Wit gekalkt, met een donker rieten dak, en met ramen, die in een spitsboog uitloopen, en daar door ietwat Gotisch aandoen. Een royaal woonhuis zelfs, waar een heel gezin behoorlijk onderdak vindt. ☼ Het is dus een tuinhuis gewéést, en vlak in de buurt groeien, zoo maar midden in het land de lisschen, waar vroeger een stille vijver heeft liggen blinken. Naar het formaat van het tuinhuis kan men den luister van de verdwenen State afmeten, die zich vroeger op een kilometer afstand hiervandaan heeft verheven temidden van zwaar geboomte, dat nu verdwenen is, van de bloemen, die hier hebben gebloeid en niet wederkeeren, en van de vijvers en waterpartijen, die zijn gedempt. ☼ En dán te bedenken, dat hier anderhalve eeuw geleden de jonkvrouwen en jonkers hebben gedraafd op hun paarden, en hebben gewandeld en geconquetterd, dat hier elegante wandelsabels hebben geblonken en speelsche waiers hebben gewuifd, en dat er in dit tuinhuis thee is gedronken uit kopjes, zoo broos als een fluistering,

uitgehouden boom en toegedekt met een stuk blik, een oud potdeksel, een weggeworpen kleedingstuk. Een oogenblik pauseerden wij nog bij de Guadaira, daar waar het pijnbosch ophoudt. Aan de rivier staan hoogopgeschoten eucalyptussen en tusschen de rotsblokken oleanders en tamarinden. Een oude Moorsche korenmolen ligt daar, sinds lang verlaten en buiten bedrijf. Er worden op het oogenblik opgravingen verricht en het was aardig eens naar binnen te kijken. In de groote pijpvormige ruimte hebben eens drie molenstenen gedraaid, echter niet van het gewone platte model, maar kegelvormig en met de punt omlaag ronddraaiend in een kegelvormig uitgehouden steenen bak. Die bakken staan er nog — de steenen zijn verdwenen, natuurlijk gebruikt voor een ander doel, gelijk de bouwers van Sevilla's kathedraal de zuilen van voormalige Romeinsche villa's hebben gebruikt voor een zuilengang rondom het imposante kerkgebouw. ☼ De Romeinsche beschaving is voor Andaluzië voorbijgegaan, de Gotische periode is over het land heengegleden als een schaduw, hoege naamd zonder sporen achter te laten, en ook de Moorsche tijd is gekomen ten weer ge-

EEN WATERMOLEN AAN DE GUADAIRA

gaan. Maar elke pas, die men hier verzet — dat heeft ons onze excursie met het ezeltje geleerd — her-

Foto Jan P. Strijbos

OOIEVAARS IN OOST-PRUISEN, ZICH VERZAMELEND VOOR DEN NAJAARSTREK

innert aan Moorsche traditie, aan Moorsche cultuur, aan Moorsche bouwkunst. Sevilla is, met zijn vele open winkeltjes en werkplaatsen, nauwelijks meer een Europeesche stad en ook de bevolking heeft iets van het kinderlijke, het zorgeloze van den tropenbewoner, van den inboorling. Sevilla ligt op de scheiding tusschen twee werelden: Afrika en Europa. Andaluzië is noch Europeesch, noch Afrikaansch en juist daarom is het voor ons Noordelingen zoo interessant.

en dat er met Fransche woorden doorflonkerde gesprekken zijn gehouden, en dat er sierlijke buigingen en preutsche révérences zijn gemaakt. ☼ Er is hier een herinnering aan de luchtige gratie der achttiende eeuw, aan haar volmaakte cultuur van de omgangsvormen, haar speelscheid, haar wuftheid, haar zonnige scherts. ☼ En dan dendert eensklaps een vervelooze vrachtauto langs den weg. En er schiet met brutale vaart een motorfiets schetterend voorbij. En uit het tuinhuis komt een vrouw met een kinderwagen. ☼ En nu breekt het moment aan, dat deze herinnering tot een historisch heimwee wordt.